

تصویری از درگیری مردم و سبازان در خیابان بهار در ۹ دی ۵۷.

سرخ‌ترین روزهای مشهد نگاهی به ملت‌هت‌ترین روزهای دی‌ماه خونین ۵۷

غلامرضا جلالی^۱ - همان‌طور که در نوشتار هفته‌پیش اشاره شد، دی یکی از ماه‌های سرنوشت‌ساز سال ۱۳۵۷ برای مردم مبارز مشهد است. در این ماه و در طرح پیشنهادهی سرهنگ افشار گرجی به نام طرح تأمین امنیت شهر مشهد بر خی نقاط شهر مشهد به حساس، مهم و خیلی مهم تقسیم شده بودند. نقاطی که بر اساس گزارش مأموران ویژه شهر بانی «کانون‌های حرکت در مشهد» بودند شامل مسجد مقبره جنب باغ نادری، مسجد جعفری‌ها در خیابان نادری ابتدای کوچه زردی، مسجد ترک‌ها جنب بیمارستان سابق آمریکایی‌ها، کوچه میر علم خان، مدرسه موسوی، مدرسه بعثت، تکیه طیبی‌ها، خواجهر بیع، مدرسه باقریه، مدرسه نقویه در کوچه کر بلائی، مسجد حوض لقمان در خیابان عشرت‌آباد و منزل عباس واعظ طیبی می‌شد.

باتوجه به اهمیت وقایع این ماه در تاریخ سیاسی معاصر مشهد و با توجه به اینکه اغلب این حوادث در مرکزی‌ترین قسمت منطقه ۳ یعنی میدان و چهارراه شهدا صورت گرفته است، تقویم بخشی از حوادث آن را به همراه یادی از شهدای شناخته‌شده این روزها در این نوشتار گردآورده‌ایم.

دی‌ماه

پنجم دی به مناسبت سوم واقعه دوم دی‌ماه که در حوالی چهارراه نادری و حدفاصل آن تا میدان شهدا اتفاق افتاد، تعطیل عمومی بود و مردم مشهد و روستاهای اطراف در یک راهپیمایی بسیار عظیم شرکت کردند که پایانش بیمارستان امام‌رضاع بود و درخواست پایانی اش تحصن پزشکان.

در همین روز زندانیان سیاسی و عادی با سر دادن درود بر خمینی و... اکبر و آتش زدن تأسیسات برق و ماشین‌های زندان، دست به شورش زدند که منجر به آتش‌سوزی زندان شد. در این حادثه ۶ نفر کشته و ۱۱ نفر مجروح شدند. از کشته‌شده‌های این روز می‌توان به نام جواد نبائی مقدم اشاره کرد. او متولد اردبیل، پیراهن دوز و ۱۷ ساله بود و به دلیل شرکت در تظاهرات بازداشت و در زندان وکیل آباد به سر می‌برد. بدن نیم‌سوخته او پس از چند روز شناسایی شد و در ۱۱ دی‌ماه در بهشت‌رضا به خاک سپرده شد.

محمدرضا حسین‌زاده، که دانشجوی سیم‌کش ساختمان بود نیز در همین ایام بعد از شکنجه در کلانتری و خودداری از مصرف غذای زندان با شلیک گلوله مأموران زندان جان سپرد. استوار دوم شهر بانی سید محمد مادی شهری نیز بر اثر آتش‌سوزی زندان وکیل آباد به شهادت رسید.

در پی این رویداد آیت‌... سید کاظم مرعشی و آیت‌... شیخ مهدی نوغانی و تنی چند از روحانیان بنام و نمایندگان حقوق بشر و دادستان مشهد در زندان حضور یافتند. زندانیان اعلام کردند تنها به روحانیان اعتماد دارند. با دخالت علما هشتاد زندانی سیاسی در این روز از زندان آزاد شدند.

دی‌ماه

ششم دی‌ماه پرده سرخ‌فامی به طول سه متر در ایوان مقصوره مسجد جامع گوهر شاد نصب شد. روی این پرده نوشته شده بود: «به دستور خمینی، مبارز قرار کن و به برادر مجاهد خود پیوند».

دی‌ماه

هفتم دی‌ماه، مشهد برای اعلام همدردی با زندانیان که روز قبل با انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی اعلام همبستگی کرده بودند، تعطیل شد. و کارکنان استانداری خراسان ضمن ایراز تنفر از شاه و ایادی او با جنبش اسلامی اعلان همبستگی کرده و دست از کار کشیدند و در منزل آیت‌...

نهم دی، مردم مبارز مشهد متشکل از روحانیون، دانشگاہیان، اصناف، کارگران، اعم از زن و مرد به منظور اظهار شادمانی از پیوستن کارمندان استانداری به صفوف انقلابیون، وارد استانداری شدند. حاجی عبدالرضا غنیان به درخواست دوستانش به پشت‌بام استانداری رفت و از مردم خواست تا شیشه‌ها را بشکنند و سبزه، گل‌ها و باغچه‌ها را تخریب نکنند. در این هنگام یک ماشین ارتش وارد استانداری شد و یک نفر از افسران از ماشین پیاده شده و با آیت‌... سید علی خامنه‌ای دست داد. میان مردم شایع شد که ارتش اعلام همبستگی کرده است، ولی لحظه‌ای بعد صدای تیربارها از همه‌جا شنیده شد و گشوده شدن آتش به روی مردم موجب شد ده‌ها نفر شهید و صدها نفر مجروح شوند.

از شهدای نهم دی‌ماه می‌توان به نام شهید مهندس محمد سالیانی اشاره کرد. او در هنگام تصرف اداره آگاهی مورد اصابت گلوله قرار گرفت. غلامرضا شفاپی در منزل آیت‌... سید عبد... شیرازی و قربانعلی صوفی حسن‌آبادی در چهارراه لشکر به شهادت رسیدند. شهید قربانعلی صبح شنبه نهم دی‌ماه وقتی که لباس خود را از مادرش خواست و پوشید، گفت: «امروز هر چی می‌خواهید مرا نگاه کنید، دیگر معلوم نیست مرا ببینید».

غلامرضا بیگ‌زاده، نیز از شهدای این روز است. او گچ کار بود و پیش از خارج شدن از خانه غسل کرده و به یکی از خویشاوندان نزدیک خود گفت: «امروز روز شهادت است». او هم در مقابل استانداری با شش‌متری چشمگیر به قصد خلع سلاح راننده تانک به آن یورش برد، و مورد اصابت گلوله سرنشینان تانک قرار گرفت.

حاج آقا حسن قمی متحصن شدند. پزشکان و کارمندان و کارکنان بهداری و بهزیستی خراسان در یک راهپیمایی با فریادهای مرگ بر شاه به صفوف مردم پیوستند. همچنین اعلامیه کفن پوشان و از جان گذشتگان خراسان در اخطار به افسران و درجه‌داران و خانواده‌های آن‌ها منتشر شد. در بخشی از این اعلامیه آمده بود: «از این تاریخ به کلیه افسران و درجه‌دارانی که نتوانسته‌اند حرکت انقلابی مردم مسلمان و مبارز ایران را درک کنند و به صف مردم بپیوندند، و هنوز از دستورات شاه خائن و اربابان آمریکایی اش اطاعت می‌کنند و فرزندان و مردم بی‌گناه مملکت ما را به خاک و خون می‌کشند، اخطار می‌کنیم که این افسران و درجه‌داران همانند اربابانشان از نظر ما قاتل و جنایتکارند».

در این اعلامیه همه افسران تهدید شده بودند که از این پس در مقابل هر شهید یا مجروح، یک مأمور انتظامی یا یکی از افراد خانواده او کشته خواهد شد.

دی‌ماه

هشتم دی، دانشگاهیان مشهد در بزرگداشت استاد شهید کامران نجات‌اللهی در گوهر شاد شرکت کردند و در پایان حجت الاسلام هاشمی نژاد به سخنرانی پرداخت. مجلس ترحیمی نیز در تجلیل از شهدای اخیر مشهد از طرف آیت‌... العظمی شیرازی و آیت‌... قمی و دیگر علما در گوهر شاد منعقد شد. در این مجلس علما، پزشکان، دانشجویان و اصناف حضور داشتند و سید علی خامنه‌ای سخنرانی نمود و بیانیه دادگستری مشهد در اعتراض به کشتار مأموران حکومت نظامی در روز شنبه دوم دی‌ماه، منتشر شد. قضات و کارمندان دادگستری در اعتراض به حکومت نظامی و همدردی با خانواده شهدا، از حضور در محل کار خودداری کردند و خواستار مجازات عاملان این جنایت شدند.

۱- حوادث دی‌ماه مشهد در سال ۵۷ مصادف بود با روزهای اعتصاب روزنامه‌های کشور. از آن جهت خبری از خونین‌ترین روز مشهد در هیچ کجا منتشر نشد. یک ماه بعد بود که سیداسماعیل آموزگار با نام مستعار ابن‌احمد مشاهداتش را از دی‌ماه خونین مشهد در روزنامه آفتاب شرق منتشر کرد.